

Interetnické konflikty v pohraničních regionech

Etnické konflikty v letech 1939 – 1944/45

Druhá světová válka

- **Průběh:**

- Válku zahájila 1. září 1939 **německá invaze do**

Polska:

- Německá vojska rychle prorazila polskou obranu a postoupila do hloubky země
- Dne 17. září se k tažení připojila Rudá armáda, která vstoupila do východního Polska
- Navzdory německým plánům se Poláci tvrdě bránili a způsobili Němcům ztráty. Nicméně do konce září 1939 se polská obrana zhroutila a země byla obsazena
- Němci obsazená část byla přeměněna na Generální gouvernement a část území přímo včleněna do Říše, Sověty obsazená území byla jako součást Běloruské a Ukrajinské SSR začleněna do SSSR

Němečtí a sovětsí vojáci na území Polska

Druhá světová válka

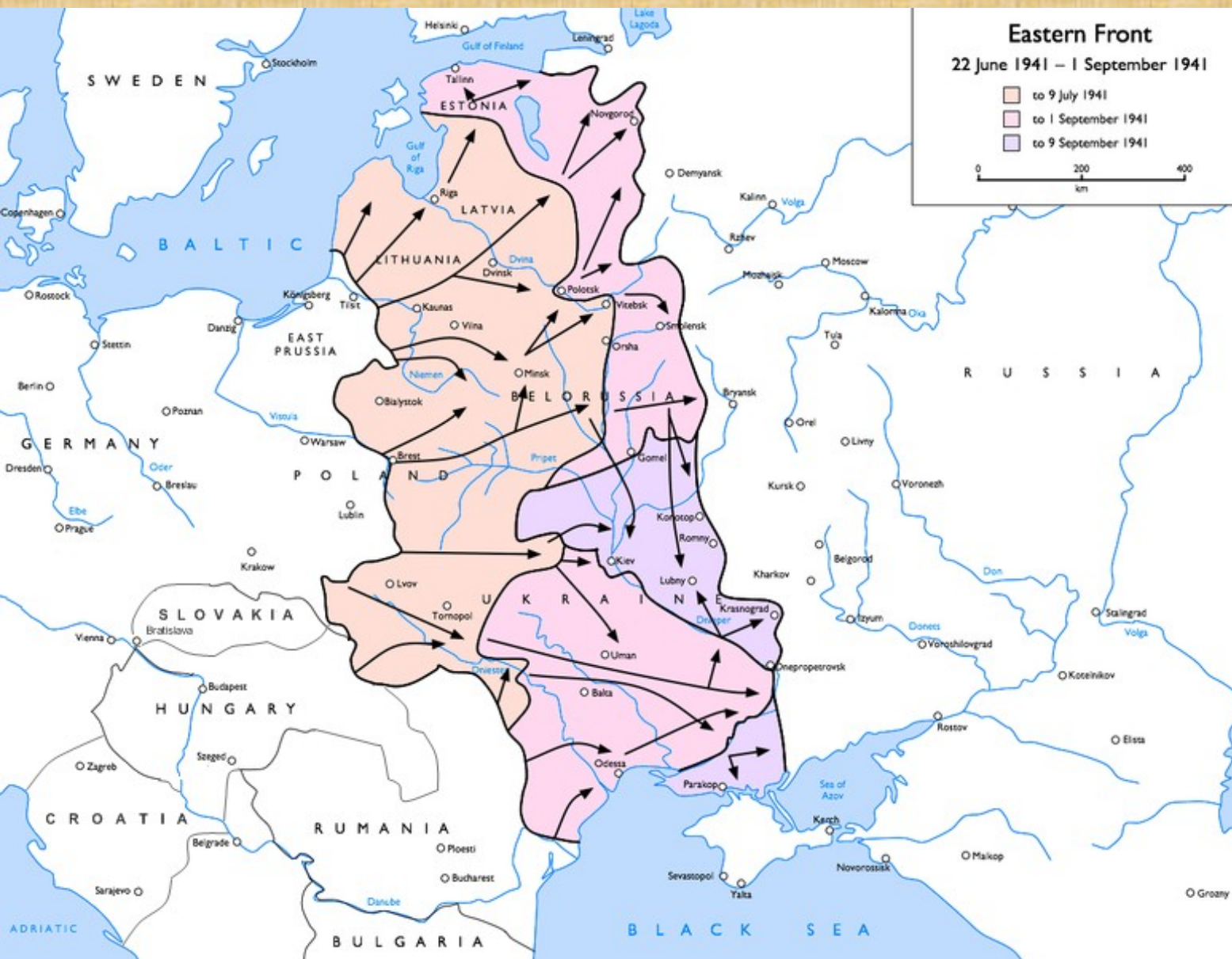
- V r. 1940 následovalo **německé tažení na západ:**
 - Již v dubnu bylo okupováno Dánsko a německá vojska se vylodila i v Norsku
 - V květnu 1940 zahájili Němci rozsáhlé tažení proti západním spojencům, během něhož bylo obsazeno území Beneluxu a během šesti týdnů dokázal Wehrmacht rozcupovat i francouzská vojska a Britský expediční sbor
 - V červnu 1940 Francie kapitulovala a jako poslední vzdorující nepřítel Německa zůstala Velká Británie, která musela ve vzduchu i na moři čelit německé hrozbě

Druhá světová válka

- V r. 1941 zahájilo Německo dvě tažení. První byla **invaze do Jugoslávie a Řecka**:
 - V dubnu 1941 zahájilo Německo tažení proti Jugoslávii a Řecku
 - Jugoslávská obrana se rychle zhroutila, ale v Řecku byla rozmístěna britská vojska, která se s útočícími Němci tvrdě střetla, nicméně nakonec byla vytlačena na Krétu a později do severní Afriky
- Klíčovou událostí se stala **invaze do SSSR**:
 - Dne 22. června 1941 zahájilo Německo se svými spojenci obrovskou pozemní invazi do SSSR, která v prvních měsících dosáhla ohromných úspěchů
 - Sovětská vojska se zhroutila a ustupovala na východ, ale postupně jejich odpor znatelně sílil
 - Zprvu nezastavitelný německý postup byl nakonec zastaven v prosinci 1941 v bitvě u Moskvy
 - Německá invaze znamenala počátek rozsáhlých etnických čistek a masakrů, které se odehrávaly po celé šíři východní fronty

Druhá světová válka

Východní fronta v r. 1941

Druhá světová válka

- Rozhodující se stala ve válce **východní fronta**:
 - Po porážce u Moskvy dokázali Němci v r. 1942 dosáhnout řady vítězství a postoupili až na Kavkaz a ke Stalingradu
 - Na přelomu let 1942 – 1943 byla ale německá vojska poražena u Stalingradu, což byl rozhodující zlom ve vývoji války
 - Další těžkou porážku zaznamenalo Německo v červenci 1943 u Kurska
 - Definitivní zlom nastal v r. 1944, kdy sovětská vojska rozbila hlavní německá uskupení na východě a postoupila daleko na západ
 - Na počátku r. 1945 dosáhli Sověti území Německa a v dubnu 1945 obsadili Berlín, čímž dokonali porážku Německa
 - Východní fronta vázala drtivou většinu německých pozemních sil a rozhodující měrou přispěla k vítězství nad Německem

Druhá světová válka

Druhá světová válka

- Ačkoliv již od r. 1941 bojovali Němci i v Africe, významné síly začaly **boje na západě** vázat Němcům až od r. 1943:
 - V létě 1943 se spojenecká vojska vylodila na Sicílii a později i v samotné Itálii, kde zahájili tažení na sever
 - Dne 6. června 1944 byla podniknuta invaze do Normandie, čímž byla otevřena další fronta, která odčerpávala velké množství německých sil
 - V Itálii se boje zastavily na dlouhou dobu u Monte Cassina a i když nakonec spojenci prorazili, do konce války se nedokázali dostat až do Rakouska, jak byl původně plán
 - Na západě se spojenecké plány na konec války v r. 1944 nezdařily, když u Arnhemu jimi Němci uštědřili porážku
 - I přes německý pokus v prosinci 1944 získat zpět iniciativu v bitvě v Ardenách, se spojenecká vojska na počátku r. 1945 uchytila v západním pohraničí Německa
 - V březnu 1945 se německá obrana s konečnou platností na západě zhroutila a spojenci vstoupili do nitra Říše, čímž byla i na západě završena porážka Německa

Druhá světová válka

Američané vstupují do Německa

Etnické konflikty

- **Rasová válka:**

- Jelikož nacistické Německo chápalo válku jako souboj ras a ideologií, tak zejména na východě šly stranou všechny zásady vedení boje, což vedlo k řadě masakrů
- Již během tažení proti Polsku nasadilo Německo **tzv. zvláštní útvary (Einsatzgruppen):**
 - Měly za cíl fyzicky eliminovat všechny možné oponenty německé moci, tedy polskou inteligenci, představitele státní moci, Židy, komunisty a potenciální nepřátele
 - Při svém jednání se tak dopouštěli etnických čistek, jimž padly za oběť tisíce civilistů
 - Jednotky byly aktivní i po porážce Polska, jejich cílem se stalo vytvořit oblasti bez židovského, či polského osídlení, jež bylo následně kolonizováno Němci

Etnické konflikty

- V Polsku Němci také poprvé aplikovaly své rasové teorie proti Židům, které shromáždili do ghatt, kde v důsledku špatných životních podmínek, špatné stravy, přelidnění, nemocí a krutého zacházení hromadně umírali
- V oblastech, které nebyly zahrnuty do Generálního gouvernementu, ale byly přímo začleněny do Říše, probíhalo etnické čištění lokalit, které byly určeny pro nové osídlenec
- Obzvláště na území nové říšské župy Povartí, kde značně převyšoval počet etnicky polského obyvatelstva počet zdejších Němců, se hlavním cílem vraždění nestali Židé, ale Poláci
- Dále pokračoval i teror zaměřený proti polským elitám a jen v létě 1940 při akci AB bylo popraveno více než 30 tisíc lidí

Etnické konflikty

Etnické konflikty

- **Holocaust:**
 - S postupem války se v německém vedení začala prosazovat myšlenka na očištění jimi ovládaných územích o veškerou židovskou populaci, která měla být fyzicky zlikvidována
 - Významným momentem byl počátek války na východě, kde opět působily jednotky Einsatzgruppen, jimž padly za oběť statisíce, možná i přes milion zdejších obyvatel
 - Symbolem holocaustu se ale staly koncentrační a vyhlazovací tábory, které začaly ve velkém vznikat až v r. 1942. Jednalo se o výsledek konference ve Wannsee (leden 1942), na níž byly dohodnuty konkrétní podmínky a podoba procesu masového vyvraždění

Etnické konflikty

- Během r. 1942 a 1943 vzniklo především na území bývalého Polska množství vyhlazovacích táborů, jejichž jediným cílem byla fyzická likvidace lidí. Jednalo se o tábory:
 - Osvětim – Březinka
 - Chelmno
 - Belžec
 - Sobibor
 - Treblinka
- Tyto tábory sloužily jenom k rychlé likvidaci lidí deportovaných do nich ze všech koutů Evropy. Celkem v nich do r. 1945 zahynulo asi 3,6 milionu lidí, převážně Židů, ale i Romů, Slovanů a politických nepřátel režimu

Etnické konflikty

Pec na spalování těl v
koncentračním táboře
Buchenwald

203651-5

Etnické konflikty

Holocaust v Evropě

Etnické konflikty

- **Třídní válka:**
 - Na polském území obsazeném SSSR se také rozpoutala velká vlna vraždění
 - Ačkoliv Sověti deklarovali, že se jedná o snahu vystopovat třídní nepřátele, jejich oběti byly vybírány na základě své příslušnosti k polskému etniku a zejména proti jeho elitám
 - Útvary NKVD již v r. 1939 zajistily tisíce polských důstojníků, úředníků, policistů a příslušníků inteligence, které internovali v táborech v Rusku a na Ukrajině
 - Na počátku r. 1940 bylo rozhodnuto o jejich fyzické likvidaci. Tento zločin vešel ve známost jako tzv. **Katyňský masakr**
 - Celkem bylo během tohoto masakru povražděno 22 tisíc lidí, důvodem jejich popravky byl uveden nepřátelský postoj vůči SSSR

Etnické konflikty

Etnické konflikty

- Sovětské masakry pokračovaly i dále, jejich cílem se staly na území bývalého východního Polska nejenom polští, ale následně i ukrajinští nacionalisté, kteří usilovali o vlastní stát
- Po obsazení Litvy, Lotyšska a Estonska v létě 1940 se sovětský teror přesunul i do Pobaltí
- Sovětské čistky zasahovaly v této době v drtivé většině případů právě příslušníky národnostních menšin a na jejich místa často přicházeli etničtí Rusové, čímž docházelo i k proměnám etnického složení regionu
- Tyto masakry a deportace na Sibiř pokračovaly až do června 1941, kdy do oblasti vstoupili Němci

Etnické konflikty

- **Vražedné léto 1941:**
 - Dne 22. června 1941 napadla vojska Německa a jeho spojenců Sovětský svaz. Rudá armáda byla v sérii pohraničních střetů rozdrčena a zbytky vojsk se stahovaly na východ
 - Na územích západní Ukrajiny a v Pobaltí vypukla **řada protisovětských povstání:**
 - Většinou ve chvílích, kdy se zhroutila sovětská obrana, vystoupili se zbraní místní nacionalisté proti sovětské moci
 - Nacionalisté zaútočili na ustupující kolony vojsk Rudé armády, na opozdilé vojáky i na představitele sovětské moci, které bez milosti vraždili
 - Ve Lvově na Ukrajině i ve Vilniusu na Litvě byly ustaveny místní národní vlády, které očekávaly příchod Němců, který chtěly využít k obnovení, či ustavení vlastních národních států

Etnické konflikty

Etnické konflikty

- Na dobytých územích nalézali v červnu a červenci 1941 Němci řadu obětí sovětského režimu. Nejvíce nálezů bylo na západní Ukrajině:
 - Jednalo se o polské a ukrajinské nacionalisty, kteří byli vězněni sovětským režimem jako političtí nepřátelé
 - V okamžiku německého vpádu byl vydán rozkaz, aby byli tito vězni evakuováni na východ. Na výslovný příkaz L. P. Beriji v případě, že vězni nemohli být evakuováni, měly místní útvary NKVD příkaz je popravit
 - Zejména ve Lvově byly popraveny tisíce zdejších vězňů, mnozí z nich velice brutálním způsobem. Podle odhadů jen v tomto městě bylo takto zabito na 4 000 vězňů
 - Další masakry se odehrály v Samboru, Lutsku, či Dubnu
 - Jenom na území Ukrajiny bylo během léta a počátku podzimu 1941 popraveno na 8 800 vězňů. Příchozí Němci našli ve věznicích jen zbytky původního množství zadržených

Etnické konflikty

Etnické konflikty

- Po objevení obětí sovětského teroru se ve městech brzy rozšířila fáma (podporovaná i přicházejícími Němci), že za těmito zvěrstvy stojí Židé, kteří aktivně spolupracovali s NKVD
- Tyto fámy vyústily na řadě míst v odvetné útoky místních milic a civilního obyvatelstva vůči židovským komunitám
- I za asistence útvarů Wehrmachtu tak během konce června a počátkem července byly místními nacionalisty pobity další tisíce lidí, opět v mnoha případech velice brutálním způsobem
- Dějištěm jednoho z nejhorších masakrů se stal opět Lvov, kde ukrajinští nacionalisté společně s Němci zavraždili možná až 6 tisíc Židů a další byli vyhnáni ze svých domovů

Etnické konflikty

- Dalším regionem, kde došlo během rozkladu sovětské moci v červnu 1941 k protižidovským pogromům, bylo Pobaltí:
 - Zejména v Litvě a Lotyšsku žily velké židovské komunity, jež byly, stejně jako na Ukrajině, krátce po ústupu Rudé armády a po nálezech těl zavražděných litevských a lotyšských nacionalistů obviněni z kolaborace s NKVD
 - V Kaunasu převzaly moc ještě před příchodem Němců místní litevské orgány. Po příjezdu Němců došlo k výzvam k vraždění Židů, které uposlechlo asi na 600 místních obyvatel
 - Podle zpráv bylo za asistence Němců místními milicemi v následujících dnech pobito asi na 4 tisíce místních Židů, ačkoliv o konečném počtu nadále panují spory

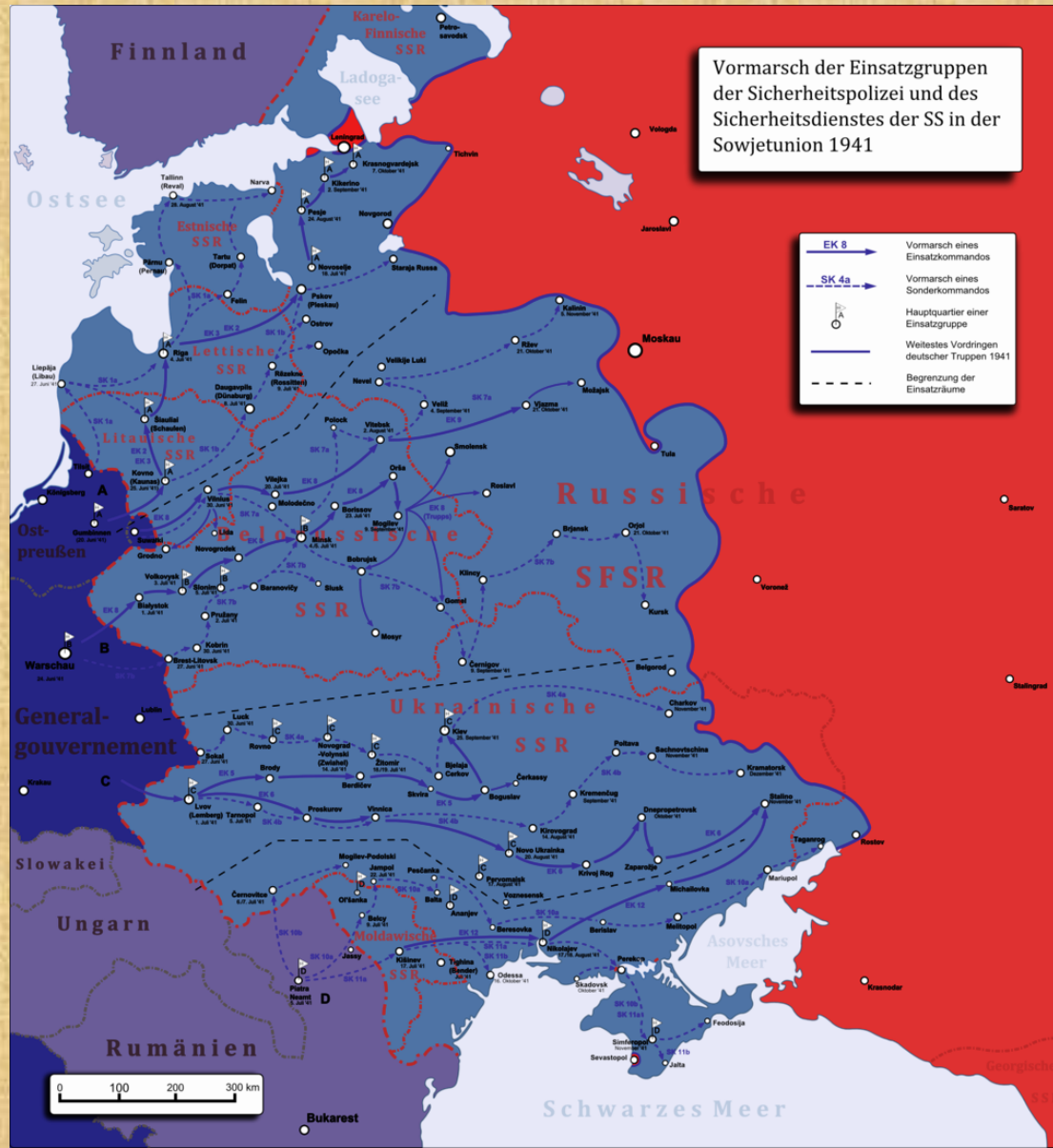
Etnické konflikty

- Lze konstatovat, že v první fázi války na východě se na územích, kde se zhroutila sovětská vláda zažil způsob masového vraždění příslušníků židovského etnika, který byl v mnoha případech obdobný:
 - V těchto regionech vítali místní obyvatelé Němce jako osvoboditele a na Židy se pohlíželo ve všech zemích jako na spolupachatele masakrů NKVD na místních lidech
 - Nálezy lidí zavražděných NKVD vyvolaly reakci, jež bývala i podporována Němci. Během odvetných masakrů bylo cíleno mimo Židů i na známé příslušníky komunistické strany
 - Němci vybírali popravčí z řad místních, jejichž rodiny za sovětské okupace zvláště trpěly a jejich jednání tak mohlo být vysvětleno jako spravedlivá odvěta za sovětské zločiny
 - Tyto masakry jež se odehrály hlavně koncem června 1941 se v mnoha případech neobešly bez asistence místního obyvatelstva, které v útocích na Židy vidělo i možnost, jak si přilepšit

Etnické konflikty

- Etnickou nenávist vůči Židům se Němcům v regionu východní Evropy podařilo v prvních dnech války přetavit do podoby pogromů, které si vyžádaly tisíce mrtvých a jejichž vykonavateli se stali místní nacionalisté za pomoci německých útvarů
- Cílem německé politiky v tomto etnicky smíšeném regionu ale bylo absolutní přetvoření celé oblasti. Jedním z nástrojů se staly opět útvary **Einsatzgruppen**:
 - Celkem 4 tyto jednotky vstoupily do SSSR v létě 1941
 - Cílem bylo likvidovat místní židovskou populaci, ale i komunisty, politické funkcionáře, inteligenci a případné nepřátele Německa
 - Jen do konce r. 1941 měly tyto útvary na svém kontě stovky tisíc obětí
 - Asi největší masakr se odehrál v září 1941 v roklí Babij Jar u Kyjeva, kde bylo povražděni během několika dní přes 30 tisíc kyjevských Židů

- Činnost útvarů Einsatzgruppen se protáhla až do r. 1942 a představují první etapu Holocaustu v Evropě
- Jejich aktivita by byla mnohem komplikovanější bez aktivního zapojení místních nacionalistů, kteří v mnoha případech zajišťovali ostrahu lokalit, kde popravy probíhaly, dopravovaly na místo oběti a podobnými způsoby přispívali k těmto vraždám

Etnické konflikty

Etnické konflikty

- **Etnické násilí na Ukrajině:**
 - Národnostně silně smíšená Ukrajina si v letech 1941 až 1944 prošla dalším krveproléváním, spojeným s napjatými mezietnickými vztahy
 - Lze říci, že zejména na západě Ukrajiny vypukla válka v níž bojovali komunističtí partyzáni, ukrajinští nacionalisté, polští partyzáni a Němci
 - Ukrajinští nacionalisté se i přesto, že nebyl vyhlášen nezávislý ukrajinský stát (existoval zde Generální gouvernement a Říšský komisariát Ukrajina) nevzdávali a v řadách Ukrajinské pomocné police jich tisíce sloužily nacistickému režimu. Byla také vytvořena ze západních Ukrajinců i jedna divize SS
 - Naopak Poláci bojující proti nacistickému režimu byli vystaveni útokům jak ze strany Němců, tak i Ukrajinců

Etnické konflikty

- Na přelomu let 1942/43 přijalo vedení s Němci spojené Organizace ukrajinských nacionalistů rozhodnutí, že v oblasti **Volyně** budou eliminováni všichni Poláci:
 - Na jaře 1943 vydalo vedení OUN rozkaz, aby všichni polští muži mezi 16 a 60 lety byli zlikvidováni
 - Útoky na polská sídla probíhala již od jarních měsíců a v řadě lokálních incidentů byly pobyty stovky etnických Poláků. Vraždění rychle nabylo podobu etnických čistek, kdy byli v celém regionu Volyně bez milosti likvidováni všichni Poláci
 - Vrcholem se stala tzv. Krvavá Volyňská neděle 11. července 1943, kdy bylo napadeno několik set polských osad a měst. Vraždění trvalo až do 16. července a padlo mu za oběť na 16 tisíc zdejších Poláků
 - Intenzita vraždění pokračovala i v dalších měsících a brzy byly zabíjeny i děti mladší 16 let
 - Ačkoliv se Poláci snažili bránit, tak vraždění pokračovalo i v dalších měsících a přelilo se i do roku 1944

Etnické konflikty

- Mnoho Poláků, kteří přežily ukrajinské vraždění se později přidala k sovětským partyzánským skupinám, nebo naopak k německé bezpečnostní policii, což jim mělo zajistit bezpečí
- Počet obětí tohoto etnického násilí je těžké stanovit, nejnižší údaje, kdy byly stanoveny i jména obětí, hovoří o cca 36 750 obětech, ale další badatelé již toto množství vyčíslily na 40 000 mrtvých a nejvyšší odhady hovoří o 60 až 80 tisících obětí
- Mimo Poláků ale bylo zabito i mnoho obyvatel Volyně jiné národnosti. Během odvetných masakrů bylo zabito několik tisíc Ukrajinců polskými milicemi. Za obětí vlně vraždění a obecné anarchie padla i řada volyňských Čechů, ale mezi oběťmi bychom mohli nalézt i téměř celou komunitu volyňských Arménů

Etnické konflikty

- **Příchod Rudé armády:**

- Porážka Německa a ústup jeho vojsk znamenaly, že do vražděním zmítaného prostoru středovýchodní Evropy se v r. 1944/45 vstoupila sovětská vojska, která zde nastolila nový režim
- Spojenci Německa a kolaboranti z řad místního obyvatelstva museli hromadně prchnout na západ, aby se vyhnuli pomstě nejenom místních obyvatel, ale i téměř jisté smrti z rukou vojáků Rudé armády, či NKVD
- Avšak ani porážka Německa neznamenalala, že se v regionu podaří nastolit klid a pořádek, naopak v oblasti východního Polska a západní Ukrajiny se ještě dále bojovalo

Etnické konflikty

- **Shrnutí:**

- Léta 1939 – 1944/45 byla ve středovýchodní Evropě charakteristická utvořením německého řádu v němž některá etnika byla definována jako méněcenná, což vedlo buď ke snaze o jejich absolutní likvidaci, případně pak o zničení jejich elit a podřízení těchto národů německé vůli
- Německý vpád také vedl k rozkladu sovětského řádu a erupci nahromaděné nenávisti, což se odrazilo ve zneužívání nacionalismů v tomto regionu pro masové vraždění celých etnik
- Počty obětí rasových perzekucí a etnického násilí v regionu středovýchodní Evropy jdou do milionů a jejich přesný počet pravděpodobně nebude již nikdy zjištěn

Děkuji za pozornost